

IN GENT VAN 1841 TOT 1850

Deel VII. Armoede in 1846

4 januari : Opnieuw wordt de stad geteisterd door overstromingen. Talrijke straten in de volkswijken staan onder water. Talrijke bewoonde kelders zijn waterputten geworden; vele fabrieken moesten gesloten worden. Op 5 januari stond 's middags het water 81 cm boven het winterpeil. Volgens een verslag zijn zeventig straten geheel of gedeeltelijk overstroomd. Van de 54 straten, die sedert een tweetal jaar werden opgehoogd, zijn er slechts vier tot vijf straten, die niet onder water stonden.

9 januari : Door de stijging van de uitvoerrechten op tarwe en rogge in Nederland is er weinig aanvoer op de markt; de prijzen zijn gestegen. Op de lijnwaadmarkt bleef alles onverkocht. Bij de linnenwevers is de verslagenheid groot.

10 januari : De nieuwe leden in de gemeenteraad, verkozen op 28.10.1845 zijn : Jacquemyns, Vandevelde, Vanden Berghe, Delehaeye, Coppens en Rosseel. Constant de Kerchove wordt bij K.B. van 27.1.1846 opnieuw benoemd tot burgemeester. Verhaeghe-De Nayer, Van Pottelsberghe, De Pauw en Rolin worden bevestigd in hun functie van schepen.

18 januari : Op zondag 18 januari had de eerste opvoering plaats van "De Gek van 's Gravenshage" door Van Peene. Op die dag worden ook 500 broden aan behoeftigen uitgedeeld door de vrijmetselaarsloge Le Septentrion en 460 broden door het toneelgezelschap van de onder-officieren van het leger.

20 januari : Heden werd de laatste steen gelegd op het Arteveldeplein. Op de vierkantige steen van 60 cm zijde staat de volgende tekst : "De laatste steen der plaets door Gent aen Artevelde toegekend". Rond de steen staat in het Frans "Pavement de la place Artevelde achevé le

XX janvier MDCCCXLVI". Het tuintje op het Arteveldeplein werd eerst aangelegd in 1869.

25 januari : Het comité van bijstand heeft van de stad 200.000 kg. aardappelen ontvangen. De aardappelen werden in de stedelijke magazijnen opgestapeld en zullen verkocht worden aan 25 centimes per steen.

De Gazette van Gent publiceert de lijst van de personen, die in de volksplanting te Santo Thomas overleden zijn tussen 6 maart 1844 en 10 februari 1845. De lijst vermeldt 48 personen woonachtig in Oost-Vlaanderen, waarvan een persoon te Gent.

30 januari : De overstroming blijft de stad teisteren. Op 28 januari stond het water 91 cm boven het winterpeil, op 29 januari 1,01 m boven het peil.

Bij een kruidenier in de Korte Ridderstraat werd een venster raam ingeslagen en een halve kaas gestolen. De plichtige bekende de diefstal enkel gedaan te hebben om in de gevangenis te worden opgesloten om alzo niet van gebrek te sterven.

7 februari : In de gemeenteraad wordt het baggeren van de rivieren en kanalen besproken. Sedert 1818 werd gemiddeld 10.222,92 F per jaar uitgegeven voor het baggeren van de waterlopen; toch is de toestand van al de waterlopen erbarmelijk. De gemeenteraad besluit al de rivieren te laten baggeren; dit werk zal 40.447 F kosten. De rivieren van eerste klasse zullen uitgebaggerd worden tot op 2 m beneden het zomerpeil (de Houtlei en de Lieve), de kanaaltjes van tweede klasse zullen uitgebaggerd worden tot op 1,62 m beneden het zomerpeil. De tweede klasse bevat : de Ottogracht, drie kanaaltjes bij het Heilig Kerst, de Oude Schelde, het Meerhem, de Plottersgracht, de Begijnengracht, een gracht aan het Augustijnerklooster en de academie, alsook de stadsgrachten achter het Poedermagazijn (aan de Sint-Lievenspoort), achter de Bijloke en de gracht tussen de Sassepoort en de Dampoort. Een aannemer zal voor een bedrag van 5.731,88 F de waterlopen onderhouden, zodat ze de voorgeschreven diepte behouden. De genomen maatregelen zullen door allerlei redenen niets oplossen en enkele jaren later zal men opnieuw staan voor dezelfde problemen.

15 februari : Het is bedroevend om aan te zien hoeveel militairen sedert enkele dagen langs de Coupure naar het detentiehuis gebracht worden. De witte broeken, die de aangehoudenen dragen, doen veronderstellen dat zij hun lakense broek verkocht hebben. Zou men in het voordeel van de krijgstuft en van de soldaten zelf zulk een uitgebreide broekenhandel niet kunnen beletten ?

Men bemerkt sedert enige tijd de dikwijls herhaalde afwezigheid van politieagenten op de Coupure. Ook schijnen alle soorten van buitensteedse armen, ontstemde draaiorgels, violen zonder snaren, ziende blinden, gaande lammen, vrouwen met bordpapieren zuigelingen of gehuurde kinderen zich op de schone wandeling rendez-vous gegeven te hebben. Zulke

staat van zaken is zeker vrolijk voor de eenzame "Coupuristen", maar we zijn overtuigd, dat de regelmatige tegenwoordigheid van enkele politieagenten op de Coupure aan iedereen een groot genoegen zou doen.

4 maart : De gemeenteraad besluit een tribune in steen te bouwen op het Sint-Denijsplein voor 10.396,25 F. De "Maatschappij ter aanmoediging der paarden-loopstrijden" gesticht in 1838 zal jaarlijks 800 F als pacht betalen en ook instaan voor het onderhoud van de tribunes. Tevens zullen nieuwe serres in de botanische tuin worden gebouwd (uitgave : 31.140 F). De raad keurt nog de oprichting goed van een bewaarschool door het Liefdadigheidsbureau in de Laurierstraat en dit met de opbrengst van een kunsttentoonstelling.

8 maart : Op 8 maart 1846 werd te Gent door Rens, Snellaert, Blommaert en Heremans een nieuwe vereniging gesticht "Het Vlaemsche Gezelschap". Politiek was uitgesloten, maar het gezelschap zal een voorname rol hebben in de Vlaamse bewustwording.

18 maart : Aanstaande maandag 19 maart om een uur 's namiddags zal er op het Recollettenplein door de zorgen van het Liefdadigheidsbureau met de opbrengst van het laatste bal der Société des Redoutes een uitdeling van aardappelen aan de noodlijdenden plaats hebben. De Gazette van Gent deelt mede, dat het plan van een "vaderlandse schouwburg" ontworpen door bouwmeester Minard de goedkeuring van het Gents magistraat heeft gekregen. De schouwburg zal 52 loges tellen, getal gelijk aan het aantal Gentse neringen; elke loge zal versierd zijn met het wapen van een nering.

Publieke verkoping van een "gekalante" en welgelegen olie- en graanmolen te Oostakker achter Meulestede-kapel, genaamd de Pomperigge met berg, op- en afrede, mitsgader woonhuis, magazijn en land. Groot 13,30 aren of 80 roeden gebruikt door de kinderen de Brabander. Instel woensdag 25 maart om drie uur in de herberg te Wondelgem aan Meulestedebrug.

20 maart : De bouwkundige Renodeyn doet een voorstel een nieuwe brug te bouwen aan de Verlorenbroodbrug en de straat te verbreden tot 12 m. Thans ligt er een klein houten brugje; de straat heeft een helling van 10 cm per meter. De helling zou verminderd worden tot 3 cm per meter.

3 april : Het comité van onderstand voor de werklieden binnen Gent zal heden vrijdag en morgen zaterdag 16.000 kg aardappelen aan de noodlijdenden uitdelen. Deze uitdeling geschiedt met de opbrengst van een bal door de maatschappij La Concorde ingericht ter gelegenheid van carnaval.

8 april : In 1845 heeft de vlasfabriek La Lys 230.000 bundels garen gesponnen, waarvan 82.000 bundels naar Frankrijk werden uitgevoerd. De maatschappij La Gantoise heeft 147.000 bundels geproduceerd, waarvan 23.000 bundels werden uitgevoerd.

Op woensdag 8 april zullen in Salon Napoleon 800 broden aan de armen worden uitgedeeld.

10 april : In de nacht van vrijdag op zaterdag werden stroobiljetten verspreid met als titel "Oproep aen alle waere Belgen door de volksvrienden van Vlaenderen". In de tekst wordt de ellende aangeklaagd en wordt de bevolking opgeroepen zich dinsdag naar Brussel te begeven om de volksnood voor te leggen. Het petitionnement wordt verworpen als strijdmiddel. Tevens is er een oproep om op de maandag van Pasen zich te verenigen op de Vrijdagmarkt. Ook te Antwerpen en te Brussel werden dergelijke stroobiljetten verspreid. Te Brussel werd Pellerin aangehouden. Om onregelmatigheden te voorkomen werd een detachement pompiers op de Vrijdagmarkt opgesteld, alsook twintig rijkswachters. Volgens de Gazette van Gent had niemand gevolg gegeven aan de oproep buiten enkele nieuwsgierigen. Toch werden twee personen, die werklieden ophitsten, aangehouden. Een vijftal personen, die oproerige schriften verspreid hadden, werden ook aangehouden en naar Brussel overgebracht.

25 april : Er wordt een overeenkomst gesloten tussen de stad Gent en de Compagnie Impériale Continentale, waarbij aan de gasmaatschappij een concessie verleend wordt voor een periode van dertig jaar (van 1 juli 1851 tot 1 juli 1881). Uit een van de artikels van de overeenkomst blijkt, dat de lantaarnaanstekers aangesteld worden door de maatschappij en tijdens hun dienst een metalen plaat met een kenteken dragen. De maatschappij had haar zetel te Londen.

De verkoop van aardappelen door het "Centraal Comité voor hulp aan de werklieden" heeft 16.650,80 F opgebracht.

De raad geeft ook de toelating tot de aanleg van de Van der Donckdoorgang. De voornaamste voorwaarden bepalen : het werk moet beëindigd zijn binnen de vijf jaar, aan de stad wordt de grond van de straat afgestaan, de toelating wordt verleend een deel van de Oude Schelde te overbouwen, de verlichting is ten laste van de stad. Op 22 juni 1852 zal de gemeenteraad de nieuwe straat Van der Donckdoorgang noemen. In 1886 na de uitvoering van het plan Zollikofer en het aanleggen van de Vlaanderenstraat werd de doorgang verlengd tot de Vlaanderenstraat.

6 mei : Er heeft een plechtige verjaringslijkdienst plaats voor Napoleon ingericht door het genootschap "Oud-Wapenbroeders van het Keizerrijk". Een afdeling van de brandweer en de burgemeester woonden de plechtigheid bij.

9 mei : La circulation des voitures devient de jour en jour plus considérable; non seulement 150 vigilantes, qui n'existaient pas autrefois, circulent continuellement dans nos rues, mais le nombre des voitures de particuliers est considérablement augmenté. (uit verslag gemeenteraad).

12 juni : Te Gent wordt de regattenmaatschappij opgericht. Een inhuldigingswedstrijd zal gehouden worden op zondag 5 juli voor het sluiten van de Gentse kermis.

13 juni : De gemeenteraad besluit "l'accoutrement mesquin de nos employés" te vervangen door een "tenue sévère et décente". Bedoeld worden de bedienden van het octrooi. De kledij van de brigadiers zal bestaan uit : een pet in blauw laken, een broek in laken kleur marengo, een vest, jas en mantel ook in blauw laken en een kapmantel kleur marengo, alsook twee broeken in "coutil écru". De ontvangers krijgen dezelfde uitrusting min de kapmantel. Op de kraag, de pet en de kapmantel komt een nummer; de pet van de ontvangers wordt nog versierd met een pluim, de pet van de brigadiers met het stadswapen. Een volledige uitrusting van de ontvangers kost 64,50 F, voor de overige bedienden 78,50 F. Het dragen van het uniform is verplicht ook buiten de diensturen en tijdens de verlofdagen. De ontvangers ontvangen een weddeverhoging van 36 F per jaar, de overige bedienden ontvangen 50 F per jaar. Maandelijks zullen ze echter zes frank worden afgehouden voor het betalen van hun kledij. Voor elke bediende wordt een rekening aangelegd met de uitgaven voor de kledij en de inkomsten; van de bedienden, van wie de rekening een bonus vertoont van minimum dertig frank wordt tijdelijk de afhouding verminderd tot twee frank per maand. De slecht onderhouden kledingsstukken zullen door een kleermaker van de octrooirechten worden hersteld ten laste van de bediende.

24 juni : Op 24 juni overleed te Gent Jan Frans Willems. De figuur van J.F. Willems is voldoende bekend, zodat we bondig slechts enkele gegevens vermelden. J.F. Willems werd geboren te Bouchout bij Antwerpen op 11 maart 1793. In april 1835 wordt hij ontvanger der registratie en woonde op de Zandberg; op de gevel van zijn woning werd een herdenkingsplaat aangebracht. Vanaf 1809 had Willems zich verdienstelijk gemaakt door zijn gedichten. De grote betekenis van Willems ligt echter in zijn taalkundige en historische studies, onder meer de uitgave van het dierenepos de Reinaart de Vos in 1836. Samen met Blommaert, Serrure, Rens stichtte hij "De Tael is gansch het Volk", in 1836; tevens richtte hij het tijdschrift het Belgisch Museum op in 1836. Hij was ook voorzitter van de rederijderskamer de Fonteyne.

In verband met de literatuur willen we nog vermelden, dat in 1846 Ledeganck zijn "Drie Zustersteden" publiceerde en dat de Antwerpse schrijver E. Direcksens (1826-1855) beter gekend onder de naam Eug. Zetternam zich komt vestigen te Gent.

DE DRIE ZUSTERSTEDEN

I.

AAN GENT,

Gij zijt niet meer,
gelijk weleer,
de trotsche wereldstad, die koningen deed beven :
gij zijt niet meer dat leeuwennest,
dat wijd geducht gemeenebest,
dat tot de volkren sprak, het hoofd fier opgeheven;
niet meer de bakermat van Vlaandrens heldenmoed, —
niet meer de zetelplaats van weelde en overvloed.

Uw heerschappij
is lang voorbij,
met alles wat de glans van heerschappij vereenigt;
voorbij, met al de wonderkracht
van zelfbestaan en eigen macht,
die eigen voorspoed scheidt en eigen onspoed lenigt;
voorbij, met eigen zede en aard en eigen pracht;
voorbij, gelijk het rijk van een verdelgd geslacht !

't Is lang, sinds hier
de Leeuwbanier
ontrold werd vóór het oog dier neringen en gilden,
die elk, gelijk een legerschaar,
het harnas gespten in 't gevaar,
en wilden wat was recht en wonnen wat zij wilden !
Dit tuige Frankrijks Vorst, dit tuig' Bourgonje's Huis,
dit tuige 't veld voor Brugge en dit de zee voor Sluis !

2 juli : Deze morgen hebben er hevige onlusten en vechtpartijen op de Groentemarkt plaats gehad uit hoofde van de bovenmatige hoge prijzen, waaraan men de groenten en vooral de aardappelen wil verkopen.

15 juli : De Paleis van Justitie wordt in gebruik genomen. Het gebouw wordt gebruikt als gerechtshof, als koophandelsrechtbank en als handelsbeurs.

18 juli : Op verzoek van de directeur der octrooirechten verbiedt de gemeenteraad het vissen met bootjes in de stadsgrachten. Met deze maatregel poogt men de ontduiking van de stadsrechten te voorkomen. Het oud reglement bepaalde, dat 's avonds de bootjes moesten vastgelegd worden met een slot, waarvan de sleutel moest overhandigd worden aan de ontvanger van de stadsrechten.

1 augustus : "Partout le pavage est en fort mauvais état" stelt de ge-

HOTEL DU

COMTE D'ARMENT

PARIS MARCHÉ AUX CHANSES A GAND

TENUE PAR

SANTENS DE VOS

TABLER D'HOTEL

meenteraad vast. De werken worden slecht uitgevoerd. In de toekomst zal de stad zelf de kasseien aankopen (prijs 146 F per duizend); de aannemers zullen verplicht zijn een bepaald aantal kasseien per vierkante meter te plaatsen, tevens worden ze verplicht het wegdek gedurende een bepaalde tijd te onderhouden tegen een vooraf bepaalde prijs.

7 augustus : De Korte Meir, schrijft de Gazette van Gent, die men tot dus ver als een eenvoudige passage kon beschouwen is weerwil van de menigvuldige verfraaiingswerken, die sedert kort gedaan zijn, kan een der schoonste straten van Gent worden zo de bouwwerken tot het einde worden voortgezet. De volle bebouwing van de gronden langs de achterkant van de hotels Steenhuyze, Schamp, enz. zou aan de straat een levendigheid geven, die de waarde van de eigendommen aldaar zou doen klimmen.

22 augustus : Het magazijn van het kazernement is nog ondergebracht in een deel van het gewezen Kapucijnerklooster. Er wordt beslist dit gebouw af te breken en een nieuw magazijn te bouwen op het Sint-Pietersplein. De Schepenvijver, die reeds opgevuld is van de Koepoortkaai tot aan het Arteveldeplein - dit door de aanleg van de Keizer Karelstraat en het Arteveldeplein - zal overwelfd worden.

2 september : Er waren moeilijkheden op de Koornmarkt bij de verkoop van de aangeslagen meubelen van inwoners van extra-muros, die weigeren de belasting extra-muros, ter vervanging van de stadsrechten waaraan ze niet onderworpen zijn omdat ze buiten de stadsmuren wonen, te betalen. De Gentenaars weigeren de aangeslagen goederen te kopen, zodat de eigenaars practisch voor niets hun meubelen terug inkopen.

23 september : De werken aan de nieuwe Vlaamse schouwburg (Minardschouwburg) vorderen snel.

2 oktober : Een reporter van de Gazette van Gent maakt een bouwkundige wandeling door de stad. Overal wordt veel gebouwd. In de omgeving van het station worden veel gebouwen opgetrokken. Onze reporter vreest echter, dat er te veel herbergen en koffiehuisen worden gebouwd, waardoor vrees voor grote concurrentie. Ook in de Keizer Karelstraat is men druk aan het bouwen.

14 oktober : De gemeenteraad verleent een studiebeurs van 500 F aan A. Mengal, leerling van het conservatorium om zijn studies te Parijs verder te zetten. A. Mengal was de zoon M. Mengal, directeur van het conservatorium.

18 oktober : De Amerikaanse driemaster Beaver heeft dinsdag 13 oktober onze haven verlaten met 121 landverhuizers aan boord ter bestemming van Amerika.

7 november : De stad Gent verkoopt een stuk grond van 95 m² in de Keizer Karelstraat aan 23 F per m². Op de aardappelmarkt zal een balans geplaatst worden waar de kopers en verkopers de aardappelen kunnen laten wegen. Het wegen gebeurt per kg.; de vergoeding bedraagt

vijf centimes per weging met een maximum van 115 kg.

21 november : Het plan van aanleg van het Sint-Pietersplein wordt goedgekeurd in de gemeenteraad. Reeds begin november was men druk bezig met het effenen van het plein (zie Ghendtsche Tydinghen 3de jaargang blz. 205).

5 december : De nieuwe opera "Jacob van Artevelde" door Van Peene wordt opgevoerd.

Tot hier een filmbeeld over 1846 te Gent. Ter aanvulling nog enkele gegevens.

Door het K.B. van 30 juni 1846 wordt in België een volkstelling ingericht. Ze werd gehouden op 15 oktober 1846. Alzo kennen we nauwkeurig de bevolking te Gent : 102.977 inwoners. Dit getal ligt heel wat lager dan het bevolkingsaantal opgegeven in de vorige jaarverslagen van de stad. De oorzaak : bij het verlaten van de stad laten de inwoners zich niet uitschrijven. De gemeentebesturen worden verplicht vanaf 1 januari 1847 een bevolkingsregister te houden; de bewoners moeten zich laten uitschrijven bij het verlaten van hun gemeente en zich in de plaats van vestiging laten inschrijven. Veel zal deze maatregel niet helpen, want in 1856 zal er te Gent weer een negatief verschil tussen van meer dan 9.000 inwoners tussen het getal van de bevolkingsregisters en de uitslag van de volkstelling. Een oorzaak ligt ook bij de nog zwakke organisatie van de administratie. We zijn in een crisisperiode, voornamelijk in Oosten West-Vlaanderen, waar de nood hoog is. Te Gent is het aantal geboorten gedaald tot 32,69 per duizend inwoners, dit is voor de periode 1830-1885 het laagste getal voor deze periode samen met de jaren 1832 en 1848. Het aantal sterften is geklommen tot 29,65 per duizend inwoners. Er blijft dus nog een aanwinst van 3,04 per duizend inwoners of 329 inwoners. De stijging van de Gentse bevolking in 1846 is toe te schrijven aan het groot overschot van de immigratie, hierdoor groeit de bevolking aan met 3.253 eenheden, het grootste getal in de Gentse geschiedenis. Voor de periode 1830-1900 was het verschil tussen de immigratie en de emigratie slechts drie maal negatief (1830, 1899 en 1900). Het positief verschil lag in 27 jaren lager dan 1.000, 39 jaren tussen 1.000 en 2.000, een maal boven de 2.000 (1851) en een maal boven de 3.000 : 1846. Hoe dit te verklaren ? Op het platteland heerst de hoogste nood door de mislukking van de aardappeloogst en de graanoogst in 1846 en door de crisis in de vlasnijverheid. "Les étrangers, qui s'y fixent aujourd'hui sont pour la plupart des malheureux, que la misère et la faim chassent des campagnes et qui à bout de ressources, forcés d'abandonner la cabane qui les abritait, viennent grossir chez nous le nombre déjà considérable des familles privées de tout moyen d'existence" lezen we in het jaarverslag. Meer dan 7.000 gezinnen moeten blijvend of tijdelijk steun van het Liefdadigheidsbureau ontvangen, "triste conséquence du manque de travail et de la mauvaise récolte du

seigle et des pommes de terre" zegt het verslag.

In 1846 mislukt de roggeoogst. De gemiddelde opbrengst bedraagt 18,68 hl per ha; in 1846 was de opbrengst slechts 7,25 hl per ha, wat een verlies betekent van 243.900.000 kg. Of anders : normaal bedraagt de opbrengst 90 kg per inwoner, in 1846 bedraagt de opbrengst slechts 36 kg per inwoner. De zeldzaamheid van de levensmiddelen en speculatie doen de prijzen geweldig stijgen.

BROODPRIJZEN IN 1846 IN CENTIMES PER KG

	Tarwe gebuild	Tarwe ongebuild	Masteluin	Rogge
10.1	44	35	28	24
3.3	44	34	28	23
2.5	42	33	28	23
27.6	43	33	27	21
1.8	42	32	28	23
17.10	46	35	30	25
12.12	45	35	31	27

We moeten nog herinneren aan de stichting van de Société Huet in 1846. François Huet werd geboren in Villeau (Frankrijk) op 26 december 1814. Hij behaalde in 1834 de eerste prijs voor wijsbegeerte aan de Sorbonne en in 1835 is hij reeds hoogleraar in de filosofie aan de Gentse universiteit. Belangstellenden voor deze boeiende persoonlijkheid moeten we verwijzen naar de grondige studie van E.C. Coppens "La Société Huet. Tussen revolutie en reaktie". (Handleingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, deel XXVI 1972). Naast Huet en Moke waren de voornaamste leden van de studiegroep : G. Callier, P. Voituron, C. Fredericq, E. De Laveleye, C. Leirens, J.F.J. Heremans, A. Dubois. Al deze personen zullen weldra een belangrijke rol hebben in het politiek en cultureel leven van Gent.

In 1846 volgde paus Pius IX paus Gregorius XVI op; het wordt het langste pontificaat in de geschiedenis van de katholieke kerk (tot in 1878); P. Proudhon (1809-1865) schreef zijn Philosophie de la Misère en Dostojewsky publiceerde "De Dubbelganger."

1846 was een slecht jaar, een jaar van honger en ellende. Maar het zal nog erger worden.

M. STEELS